



EUMCi raporti põhipunktid

“Moslemid Euroopa Liidus: diskrimineerimine ja islamofobia”

Käesoleva kokkuvõtte tõlked kõigisse ELi keeltesse on esitatud üksnes informatsioonilisel eesmärgil. Aluseks jääb ingliskeelne variant.

”Moslemid Euroopa Liidus: diskrimineerimine ja islamofobia” on Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskuse (EUMC) raport moslemite olukorrast Euroopa Liidu liikmesriikides.

Käesolevas raportis käsitletakse olemasolevaid andmeid ja teavet moslemite vastase diskrimineerimise ulatuse ja olemuse ning islamofobia intsidentide kohta ELis. Neid juhtumeid ei ole siiani piisavalt dokumenteeritud ja neist on liiga vähe teatatud. Samuti tuuakse raportis näiteid hea praktika kohta liikmesriikidest ning esitatakse ettepanekuid konkreetseks tegevuseks diskrimineerimise ja rassismi vastu võitlemiseks ning lõimimise edendamiseks.

Põhilised tähelepanekud ja järeldused

- ✓ Sõltumata oma rahvuslikust päritolust ja/või suhtumisest religiooni kogevad paljud moslemid diskrimineerimist nii töökohal kui haridussüsteemis ja elamumajanduses.
- ✓ Moslemite diskrimineerimise põhjuseks võivad olla nii islamofobsed hoiakud kui ka rassism ja ksenofoobne vimm, kuna need elemendid on tihtipeale läbi põimunud. Seetõttu tuleb vaenulikkust moslemite vastu vaadelda üldisemas sisserändajate ja vähemuste vastase ksenofoobia ja rassismi kontekstis.
- ✓ On ilmne, et moslemid kogevad islamofobset käitumist, alates suulistest ähvardustest kuni füüsiliste rünnakuteni, kuid sellele vaatamata kogutakse andmeid usuliselt pinnalt kerkinud tülikate intsidentide kohta vähesel määral.
- ✓ Olemasolevatel andmetel diskrimineerimise ohvrite kohta on Euroopa moslemite osakaal vaesemate elamistingimustega piirkondades sageli ebaproportsionaalselt kõrge ning nende haridustase on alla keskmise ja töötuse määr üle keskmise. Sageli töötavad moslemid ametikohtadel, mis ei eelda kuigi kõrget kvalifikatsiooni. Tervikrühmana on nad üle esindatud majanduse madalapalgalistes sektorites.
- ✓ Paljud Euroopa moslemid, ning eriti noored, kohtavad takistusi ka oma sotsiaalses edasijõudmises. See võib põhjustada lootusetuse tunnet ja sotsiaalset tõrjutust.
- ✓ Rassism, diskrimineerimine ja sotsiaalne marginalisatsioon kujutavad endast tõsist ohtu integratsioonile ja ühiskonna ühtekuuluvusele.

Tõendid Euroopa moslemite vastase diskrimineerimise kohta

Tööhõive

Mõnedes liikmesriikides on moslemite tööhõive määr pigem kõrge. Näiteks Ühendkuningriigis on moslemite tööhõive kõrgem kui mis tahes muu religiooni esindajate tööhõive, ning seda nii meeste kui naiste osas. Irimaal selgus aga 2002. aasta rahvaloenduse andmetest, et moslemite töötuse määr oli 11%, võrreldes 4%ga riigis keskmiselt.

Diskrimineerimise uuringud näitavad, et moslemid kogeavad diskrimineerimist ja nende võimalused tööturul on piiratud. Näiteks korraldati 2004. aastal Ühendkuningriigis ühes BBC edastatud raadiosaates katse, kus 50 firmat said tööle kandideerimise avalduse kuult fiktiivselt kandidaadilt, kelle nimed peegeldasid selgelt valge briti, Aafrika või moslemi tausta. Valgete kandidaatide puhul oli tõenäosus, et nad kutsutakse intervjuule, suurem kui mustade puhul (vastavalt 25% ja 13%), samas kui moslemi nimega kandidaadid olid kõige vähem edukad (9%). Prantsusmaal saatis Pariisi ülikool 2004. aastal vastuseks 258 töökuulutusele, kus otsiti müügiinimest, standardseid elulookirjeldusi, milles isiku nimi oli identifitseeritav erineva rahvuskuuluvuse järgi. Tuvastati, et Põhja-Aafrikast pärit isiku šansid saada positiivne vastus olid viis korda väiksemad.

Haridus

Samuti on Euroopa moslemite diskrimineerimise teguriks madal haridustase. Mitmetes liikmesriikides, kus märkimisväärse osa sisserändajate kogukonnast moodustavad moslemid (nt Taani, Saksamaa ja Prantsusmaa), on kolmandatest riikidest sisserändajate ja nende järeltulijate haridustase ja kvalifikatsioon keskmiselt madalam kui rahvastiku enamuse vastavad näitajad.

OECD PISA uuringud sisserändajatest õppurite õppetulemuste kohta näitavad, et mujal sündinud õpilaste kirjaoskuse näitajad on tunduvalt madalamad kui kohalikel õpilastel. Sisserändaja ja kohaliku taustaga õppurite õppetulemuste vaheline lõhe kipub olema suurem eriti neis riikides, kus migrantiperede, kellest paljud on moslemi taustaga, hariduslik ja sotsiaalmajanduslik staatus on suhteliselt madal.

Usuhariduse pakkumise osas lähtuvad eri liikmesriigid erinevatest põhimõtetest. Mõnel pool pakutakse formaalset ilmalikku usuharidust, teisel kogu õppekavasse põimitud islamiõpetust või eraldi islamiõpetust kas riigikooli programmi raames või väljaspool seda. Samuti pakuvad islamikogukonnad täiendavaid tunde islami religioossete elujuhiste kohta, kuid muret tekitab formaalse kvalifikatsioonita ning vähese või üldse olematu kohalikust sotsiaalsest ja kultuurilisest kontekstist arusaamisega imaamide kohalekutsumine kolmandatest riikidest.

Eluasemetingimused

Migrantide, sealhulgas valdavalt islami maadest sisserändajate eluasemetingimused on üldiselt viletsamad ja ebakindlamad ning nad on eluaseme küsimuses haavatavamad. Elamistingimuste struktuuris on küll ilmnunud mõningane paranemine, kuid ebavõrdsus eluaseme osas on endiselt tegelikkus, suuresti piisava hulga sotsiaalmajade puudumise tõttu madala sissetulekuga elanikegruppidele, nagu migrantidele või nende järeltulijatele.

Tõendid islamofobsete intsidentide kohta

Religioosse motivatsiooniga või raskendavatel asjaoludel toime pandud õiguserikkumiste tuvastamiseks on vaja olemasolevaid ametlikke andmeid kindlamalt tõestada. Vastavad mehhanismid ametlike kohtu-uurimise kriminaalandmete kogumiseks rassistlike kuritegude ohvrite päritolu üksikasjade kohta on praegu olemas üksnes Ühendkuningriigis ja Soomes. Kohtu-uurimise kriminaalandmeid, mis määratlevad vihkamiskuritegude ohvritena konkreetselt moslemeid, avaldab ainult Ühendkuningriik.

Sellele vaatamata näitavad ametlikud ja vabaihenduste mitteametlikud koondandmed, et islamofobsetest intsidentidest on teatatud mitmes ELi liikmesriigis. Sellised intsendid ulatuvad suulistest ähvardustest kuni füüsiliste rünnakuteni inimeste ja vara vastu.

Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskus määratleb islamofobia ja selle ilmingud vastavalt rahvusvaheliselt kokku lepitud rassismi piiritletele ning Euroopa Nõukogus ja ÜROs käimasoleva töö tulemustele.

Fakte Euroopa Liidu moslemikogukondade kohta

Olemasolev demograafiline statistika pakub Euroopa Liidus elavate moslemite arvu kohta vaid hinnangulisi andmeid. Kõige konservatiivsem arv, mis tugineb ametlikele arvutustele ja vabaihenduste hinnangutele, on umbes 13 miljonit, mis moodustab 3,5 protsenti kogu ELi elanikkonnast.

Moslemid on ELi paljuusulises ühiskonnas suuruselt teine religioonirühm. ELis elavate moslemite kogukond on väga mitmekesine segu erinevast rahvusest, erinevat keelt kõnelevatest, sekulaarsete ja religioossete kalduvustega, eri kultuuritraditsioonide ja poliitiliste veendumustega inimestest.

Euroopa Liidu moslemielanikkonna suurema osa moodustavad Türgist, Põhja-Aafrikast, Lähis-Idast, Pakistanist, Bangladeshist ja endisest Jugoslaaviast pärit islamiusulised. Märkimisväärne hulk neist on ELi kodanikud. Mõnedel ELi moslemikogukondadel on riigis, kus nad elavad, juba pikad ajaloolised juured.

Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskus kutsub konkreetselt üles järgmiste õiguslike ja poliitiliste meetmete rakendamisele

Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskuse arvates tuleks diskrimineerimise tõkestamise ja sotsiaalset marginalisatsiooni käsitlevad meetmed ja tegevused võtta poliitiliste prioriteetide hulka. Poliitiliste vastumeetmete rakendamisel tuleb tunnistada, et paljud ELi moslemid on kogenud diskrimineerimist, mis on avaldanud mõju nende võimalustele tööturul ja haridustasemele, tuues seega kaasa sotsiaalse marginaliseerumise.

- ✓ **Õigusaktide rakendamine.** Liikmesriigid peavad diskrimineerimisvastased direktiivid (rassilise võrdsuse direktiiv 2000/43/EÜ ja võrdse tööalase kohtlemise direktiiv 2000/78/EÜ) tervikuna ellu rakendama ning nende sätteid rohkem ära kasutama, kaasa arvatud konkreetsete meetmete rakendamine võrdsuse edendamiseks. Samuti peaksid liikmesriigid kaaluma võimalusi teha rohkem, kui on vajalik nende direktiivide õiguslike miinimumnõuete täitmiseks, ning tagama, et diskrimineerimise suhtes haavatavad elanikerühmad oleksid oma õigustest teadlikud ja et nad oleksid varustatud vahenditega nende õiguste kindlustamiseks.

- ✓ **Islamofobsete intsidentide registreerimine ja politseinike väljaõpe.** Liikmesriike kutsutakse üles looma üldrassistlike intsidentide registreerimise mehhanismid, eesmärgiga jagada see statistika alamateemadeks intsidentide löikes, mis on seotud erinevate ohvrigruppidega, sealhulgas moslemitega. Liikmesriike kutsutakse üles võtma oma politseinike väljaõppekavasse rassismivastasuse ja mitmekesisuse alane õpetus.
- ✓ **Integratsiooni- ja kaasamispoliitika rakendamine sisserändajate ja vähemuste suhtes.** Liikmesriike kutsutakse üles rakendama sisserändajate ja vähemuste, sealhulgas moslemite suhtes toetusmeetmeid, et luua neile võrdsed võimalused ja vältida nende marginaliseerumist. Sotsiaalsele lõimimisele suunatud poliitika koostamisel tuleks aktiivselt nõu pidada vähemustega.
- ✓ **Tööhõivealaste meetmete edendamine.** Liikmesriike kutsutakse üles tõhustama oma jõupingutusi parendamiseks tööalaseid võimalusi eelkõige vähemuse taustaga noortele, sealhulgas moslemitele. Riiklikud ja kohaliku omavalitsuse organid peaksid olema võrdsete tööalaste võimaluste edendamisel eestvedajaks.
- ✓ **Haridus- ja koolitusmeetmete edendamine.** Liikmesriike kutsutakse üles uurima haridusalase edasijõudmise erinevuste põhjusi. Liikmesriigid peaksid vältima vähemuse taustaga õpilaste paigutamist eraldi klassidesse. Liikmesriigid peaksid läbi vaatama kooliõpikud, et tagada, et vähemusrühmade ajalugu oleks adekvaatselt esitatud. Rassismi, ksenofoobia, antisemitismi ja islamofobia alane arutelu peaks olema ametliku kooliõppekava osa.
- ✓ **Poliitiliste parteide kaasamine.** Kõiki Euroopa poliitilisi parteisid kutsutakse üles allkirjastama ja rakendama ellu Euroopa poliitiliste parteide mitterassistliku ühiskonna harta¹.
- ✓ **Osalus.** Euroopa moslemeid tuleks kutsuda üles osalema aktiivsemalt avalikus elus (nt poliitiliste, majandus-, sotsiaal- ja kultuuriasutuste töös ning vastavates protsessides).
- ✓ **Ajakirjandus.** Ajakirjandus peaks rakendama oma kajastuste suhtes valvsust, et tagada, et need oleksid nende teemade käsitlemisel korrektsed ja kõikehõlmavad. Meediat kutsutakse üles viima läbi ajakirjanike värbamise ja koolitamise projekte, et nad oskaksid ELi sisest mitmekesisust paremini kajastada. Liikmesriike kutsutakse üles võtma vastu või tugevdama Interneti teenusepakujatele kohaldatavaid õigusakte vältimaks õigusvastaste rassistlike materjalide levitamist vastavalt EÜ direktiivi elektroonilise kaubanduse kohta (2000/31/EÜ) artiklile 14.

Praktilised algatused võitlemaks islamofobia vastu ning ühtekuuluvuse kindlustamiseks

Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskus kutsub liikmesriike üles varasematest praktilistest algatustest, millest paljudele on raportis läbivalt tähelepanu juhitud, aktiivselt eeskujuna võtma.

Rassismi ja Ksenofoobia Euroopa Järelevalvekeskuse arvates on integratsioon kahesuunaline protsess. Paljud Euroopa moslemid tunnistavad, et nad peavad ka ise laiemasse ühiskonda lõimumiseks rohkem ära tegema. Samas peavad Euroopa poliitilised liidrid rakendama tugevamaid jõupingutusi tähendusrikka kultuuridevahelise dialoogi

¹http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3ef0500f9e0c5&contentid=3ef0546396bb5

edendamiseks ning rassismi, diskrimineerimise ja marginalisatsiooni efektiivsemaks tõkestamiseks. Peamine väljakutse on tugevdada Euroopa kogukondades ühtekuuluvustunnet. See tähendab mitmekesisuse austamist, põhiõiguste toetamist ning kõigile võrdsete võimaluste tagamist.

Haridusalgatused

- ✓ Luksemburgi haridusministeerium otsustas pakkuda keskkooli lõpuklasside õpilastele kursust “instruction religieuse et morale”, mis keskendub religioonidevahelisele dialoogile ning selgitab mittekristlike religioonide inimlikke väärtusi.

Religioonidevaheline dialoog

- ✓ Saksamaal on loodud mitmeid islamifoorume, mille eesmärgina on selgelt määratletud eelarvamuste ja kartuse vähendamine islamikogukonna ees ning kriitilise diskussiooni tõhustamine moslemiorganisatsioonide esindajate ja ühiskonna enamuse esindajate vahel. Neil foorumitel puudub ametlik staatus, vaid nad loodi vabaühenduste algatusel.
- ✓ Ühendkuningriigis on islami, juudiusu ja kristlikud usujuhid nüüd moodustanud kolme usu foorumi, mis korraldab konverentse, seminare ning kohtumisi riigi ja kohaliku tasandi poliitikutega.

Kohalike omavalitsuste algatused

- ✓ Rotterdamis toetab linnavalitsus majanduslikult SPIORi – islamiorganisatsioonide platvormi. See 1990. aastal moodustatud organisatsioon edendab linna moslemite huve ning esindab 42 organisatsiooni, alates kaheksa rahvuskogukonna ühendusest kuni naiste ja noorte organisatsioonideni. Viimasel ajal on nende oluliseks ülesandeks olnud edendada paremat vastastikust mõistmist moslemite ja mittemoslemite vahel. 2005. aasta veebruarist aprillini viis Rotterdami nõukogu läbi üheksa „Islamidebatti“. Nende debattide käigus arutati mitmete islamiga seotud küsimuste üle, alates uute mošeede minarettide kõrgusest ning lõpetades haridus- ja majandusolukorraga.
- ✓ Ühendkuningriigis on mitmed kohalikud omavalitsused töötanud välja kirjalikud suunised moslemitest õpilaste pastoraalsete, religioosete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise kohta. Üks üksikasjalikum ja kasulikum neist koostati Birminghamis koostöös Birminghami keskmošeeaga. Samuti on kohalikud omavalitsused töötanud välja hea praktika juhendeid islamifoobiaga tegelemiseks ja sellele väljakutse esitamiseks ning religioossele vaenulikkusele ja islamofobiale on viidatud ka nende poliitilistes dokumentides.

Politsei algatused

- ✓ Ühendkuningriigis on Londoni Metropolitan politseiteenistus (MET) teinud laialdast koostööd vabaühendusega FAIR (*Forum against Islamophobia and Racism* – islamofobia ja rassismi vastane foorum) ja muude mõjukate organisatsioonidega kampaania „Islamophobia – Don’t Suffer in Silence“ („Islamofobia – ära kannata vaikus“) teemal. See oli ulatuslik üleriigiline kampaania, mille MET käivitas aastal 2004 võitlemaks moslemitevastaste kuritegudega, pakkumaks abi islamofobia ohvritele ning tõhustamaks METi tegevust islamofobia jälgimisel ja parendamaks suhteid moslemikogukonnaga.

Käesoleva raporti juurde kuulub uuringuaruanne „**Diskrimineerimise ja islamofobia tajumused**“, mis tugineb põhjalikele intervjuudele kümne ELi liikmesriigi moslemikogukonna liikmetega. See uuring annab hetkeülevaate arvamustest, tunnetest, hirmudest, pettumustest, aga ka tulevikulootustest, mida jagavad paljud ELi moslemid.